

امام علی (ع) و خوارج

علامه سید جعفر مرتضی عاملی

ترجمه: دکتر محمد سپهری

عضو هیات علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

فهرست

۲۱	پیشگفتار
۲۵	مقدمه مترجم
۳۱	مقدمه مؤلف
۳۵	دیباچه
۳۵	حدیث متواتر
۳۹	تردید ناروا
۳۹	صفات خوارج
۴۵	بخش اول: عراق، هنگام ظهور خوارج
۴۷	فصل اول: مردم عراق و عرب در سخنان علی (ع)
۴۸	مردم عراق در کلام علی (ع)
۶۱	علی (ع)، قریش و عرب
۶۶	کینه قریش
۶۸	خلاصه
۶۸	۱. تعامل مردم عراق با امام
۶۹	۲. مردم عراق و جهاد
۶۹	۳. تعامل مردم عراق با هم
۷۰	۴. مردم عراق، تدین و دیانت
۷۰	۵. آگاهی و شناخت مردم عراق از مقتضیات حکمت
۷۳	فصل دوم: جنگ و جامعه

پیشگفتار

خوارج گروهی از نیروهای سپاه عراق بودند که در قرن نخست هجری و دقیقاً در جنگ صفین و داستان رسوای حکمیت پا به عرصه تحولات سیاسی مذهبی گذاشتند و با اتخاذ مواضع احمقانه و انجام اقدامات سراسر خشونت، مسیر تاریخ اسلام را عوض کردند. هرچند در میان یاران و سپاهیان امام علی (ع) چهره‌های با اخلاص و فداکاری حضور داشتند که با اعتقاد و خردگرایی و بدور از تأثیرپذیری از احساسات و عواطف گذرا حاضر بودند در اجرای دستورها و خواسته‌های امام و مقتدای خویش حتی جان خود را فدا کنند و ایثارگرانه از حریم دین و مذهب دفاع نمایند؛ اما بخش عمده‌ای از نیروهای سپاه حضرت را مردمانی تشکیل می‌دادند که با افکار، اندیشه‌ها و مفاهیم او که در حقیقت همان اسلام ناب بود، رشد نکرده و با مبانی و اصول ارزشی امام آشنایی و همراهی نداشتند و اصولاً برپایه آن تربیت نشده بودند. این مردم از اسلام چیزی نمی‌شناختند جز برخی شعارها و ظواهر کلی، و تربیت دینی درست و کاملی نداشتند و هنوز تعصبات قبیله‌ای، مفاهیم جاهلی، گرایش‌های عاطفی، مصالح و منافع شخصی و مسائلی از این قبیل مبنای انگیزه اصلی در اتخاذ مواضع و اقدامات آنان بود.

نگاهی گذرا به خطبه‌های حضرت، آشکارا نشان می‌دهد که چه دل پرخونی از دست این به ظاهر پیروان و یاران خویش داشت و چگونه روح و جان او را

آزرده بودند.

هرچند حزب خوارج از صحنه مذهب و سیاست برچیده شده و کسی از بازماندگان آنان در جهان اسلام شناخته نیست مگر عده‌ای از مردمانی که خود را اباضیه می‌نامند و البته به رغم اشتراک در اصول و مبانی با محکمه اولی و خوارج نخستین، به شدت از انتساب به این فرقه کج‌اندیش و منحرف دوری می‌کنند اما هنوز روح و اندیشه خارجی‌گری در بسیاری از مردمان وجود دارد و گاه و بیگاه خودنمایی می‌کند.

از این رو به رغم مطالعات و بررسی‌های انجام شده در گستره تمدن اسلامی درباره این جریان فکری آخمقانه که شماری از محققان و پژوهشگران مسلمان به صورت مختصر و مفصل انجام داده‌اند یا عده‌ای از خاورشناسان برپایه مبانی و اندیشه‌های خویش منتشر کرده‌اند؛ جای پژوهش‌های جامع در این حوزه خالی است؛ پژوهش‌هایی که ضمن مطالعه این جریان منحرف از ظهور تا افول، در همه فراز و فرودهای سیاسی، نظامی، عقیدتی و علمی در طول تاریخ، و بررسی اوضاع اجتماعی، سیاسی و دینی جامعه و مردم عراق با استناد به دیدگاه‌های امام علی (ع)، زمینه‌های پیدایش خوارج و عملکرد و مواضع آنان را برپایه موازین علمی و بدور از وابستگی‌های مذهبی به صورت دقیق بررسی و گزارش کند.

کتاب حاضر یکی از همین مطالعات و تحقیقات است که از جامعیت نسبی برخوردار است و موضوعات گوناگونی را در این حوزه مورد نقد و ارزیابی قرار داده و دیدگاه‌های ابتکاری ارزشمندی عرضه می‌دارد.

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی در راستای اهداف علمی پژوهشی خویش و همگام با نهضت نرم‌افزاری و تولید علم و اندیشه، ترجمه کتاب: علی (ع) و الخوارج نوشته علامه سید جعفر مرتضی عاملی را در دستور کار خود قرار داد و انجام این مهم را برعهده پژوهشگر محترم جناب آقای دکتر محمد سپهری واگذار کرد که تا کنون شماری از آثار نویسنده گرانقدر را به فارسی

ترجمه کرده و با سبک نگارش و اندیشه‌های استاد آشنا، و خود نیز در حوزه تاریخ و تمدن اسلامی دارای مطالعات تخصصی است و اخیراً ترجمه و تلخیص کتاب: الصحيح من سيرة النبي الاعظم (ص) را با عنوان: سیرت جاودانه در دو جلد توسط سازمان انتشارات پژوهشگاه منتشر کرده است.

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ضمن تقدیر و تشکر از اعضای محترم شورای علمی گروه تاریخ و تمدن که در همه مراحل از تصویب تا انجام ترجمه، عنایت ویژه‌ای به این اثر معطوف داشته‌اند، از مترجم ارجمند نیز سپاسگزاری می‌کند.

امید است صاحبان قلم و اندیشمندان ارجمند این پژوهشگاه را با ارائه نظرات سازنده خود در جهت نیل به اهداف متعالی فرهنگ و اندیشه اسلامی، و بسط و گسترش تعالیم دینی یاری دهند.

گروه تاریخ و تمدن

پژوهشکده فرهنگ و مطالعات اجتماعی